

En defensa de la literatura de sempre i de tots

No vull que els meus estudiants perdin el dret inalienable a la lectura en llibertat

Foto: Janaina C. Falkiewicz

Fa temps que el mes de juny ha deixat d'ésser el mes en què intuïem l'arribada de l'estiu, de les revetlles i dels llargs vespres dedicats a la lectura literària per convertir-se en el trist moment de les lluites laborals que fan somriure els nostres dirigents que ja ho tenen tot lligat de cara al curs proper.

Jo pertanyo a una generació que de petits ens havíem d'amagar per llegir perquè els pares patien per la nostra salut visual, que podíem agafar qualsevol llibre que ens caigués a les mans perquè a ningú no se li ocorria pensar que la lectura exigís control. Aquella generació, feta de fills d'obriers, de burgesos i de pagesos, la majoria dels quals no havia tingut l'oportunitat d'estudiar gaire, va poder triar el seu camí intel·lectual. Només uns pocs vam decidir fer de l'ensenyament de la literatura la nostra professió, però tots llegíem i utilitzàvem la literatura com els antics pobles de Grècia la mitologia: una manera de sentir-nos part d'un món comú malgrat les divergències de l'experiència individual.

Ara que he passat vint-i-cinc anys d'ofici a les aules dels instituts i de la universitat -i que ja gairebé m'han fet fora de tot arreu per innecessària- puc escriure alguns apunts en defensa del dret a la literatura. Escriure a favor de la literatura no és escriure en contra de res ni de ningú; ans al contrari, qui signa aquesta columna té la convicció que escriure en defensa de llegir la literatura de sempre i de tots és també parlar a favor de la història, la filosofia, la ciència, l'art, la música, en definitiva, el món sencer; perquè per a nosaltres, per als qui estimem la literatura, és incomprendible que algú pretengui negar-li la llibertat de llegir a un noi que està en edat d'aprenentatge. Només en les èpoques i els llocs més tenebrosos determinades lectures han

estat prohibides. Serà, llavors, la nostra societat una d'aquestes?

Diran: es fomenta la lectura més que mai; dediquem molts diners a llibres i a programes de lectura; mai els escriptors havien estat tan presents en els mitjans de comunicació; els èxits de venda de llibres superen totes les expectatives; no volem que la lectura sigui cosa d'una sola assignatura; els estudiants han de llegir coses que puguin entendre i properes a la seva experiència; no prohibim res ni estem en contra de la literatura? No, contesto jo, només contra la literatura de tots i de sempre.

La cultura no és una evolució, és una suma. És clar que les formes d'expressió es transformen i es diversifiquen, però no invaliden les anteriors. Quan això passa, estem parlant de productes de consum. Jo no vull que els meus estudiants siguin només consumidors, no vull que la gent perdi el seu dret inalienable a la lectura en llibertat. Fins quan han d'estar llegint literatura pensada per a ells, adaptacions i èxits mediàtics de baixa perillositat? Algun dia han d'esdevenir adults. La complexitat del món real no la trobaran en aquestes obres que els nostres dirigents aproven; la vida no és fàcil d'entendre, ni tampoc el meu món quotidià és tot el món. La realitat de debò, aquella que t'esbalaeix i et colpeja, és a *Ilíada*, a *Bacants*, a *Bartleby* o a *Somni d'una nit d'estiu*, a *Tirant lo Blanc* i a *Tiempo de silencio* i, evidentment, a Catul, Rimbaud i Andrés Bello. Foragitar la literatura de sempre i de tots és quedar-nos amb ben poca cosa, com diu Falstaff en la traducció de Sagarra, quan el príncep l'acusa de "brètol i abominable corruptor de la joventut?", i ell es defensa "acomiar el grassó Jack és desprendre's de tot el món?". La literatura de sempre i de tots no és un manual de bona conducta, és sobretot un viatge al fons de la nit. D'aquí, la necessitat de guiatge. Per això defenso que l'eliminació o la disminució de l'ensenyament de la literatura amb l'excusa que els referents cultes són classistes i que l'autèntica democràcia passa per fer-ho tot senzill i assequible ens condueix paradoxalment a una imposició de models que no ens garanteix la llibertat d'escollir.

La meua última reflexió és un retorn al punt de partida. Tots sentim curiositat per conèixer el que ens envolta i som capaços de descobrir sols una gran quantitat de coses, però a mesura que la complexitat creix, la perplexitat augmenta i els riscos de la frustració ens poden conduir a un atzucac: la pèrdua de la curiositat per seguir aprenent. Ningú no aprèn sol, l'autonomia suposa un llarg acompanyament de molts mestres. Cal un professor que ens iniciï a la ciència, però probablement en caldrà també un que defensi el nostre dret a la literatura, introduint-nos en l'experiència del lector que tria i no en la d'aquell que compra un producte domèstic. Compte amb aquells plans d'estudi, tant a l'ensenyament secundari com al superior, que proclamen l'utilitarisme i l'atracció a primera vista com a eixos fonamentals del coneixement; segurament no són altra cosa que fruits de la frustració i llavors de futures frustracions.

Montserrat Reig, professora de clàssiques a l'Institut Joanot Martorell d'Esplugues de Llobregat i exprofessora de filologia grega de la UB.